

Пирог Г. В., Габрук К. С. Ціннісні компоненти соціально-політичної активності молодих українців і поляків // Актуальні проблеми психології та педагогіки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 8-9 листопада 2019 р.). – Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2019. – С. 119-121.

НАПРЯМ 8. ПОЛІТИЧНА І ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ЦІННІСНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДИХ УКРАЇНЦІВ І ПОЛЯКІВ

Пирог Г. В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку та консультування*

Габрук К. С.

магістрантка II курсу кафедри психології розвитку та консультування

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Житомирська область, Україна

Нинішній розвиток суспільства характеризується зростанням політичної та громадянської активності молоді, а також пошуками й змінами цінностей. Цінності, які залежать від взаємовідносин між суспільством і окремою людиною, мають велике значення для пояснення соціально-політичної активності, тому як мотивують і спрямовують її. Вивчення ціннісних компонентів соціально-політичної активності молодих українців і поляків дасть можливість зрозуміти тотожності та відмінності між стимулами активності в суспільно-політичному житті в різних країнах.

Проблема суспільно-політичної активності є міждисциплінарною, її різні аспекти є предметом досліджень низки соціальних наук, зокрема, психології, політології, соціології.

Соціально-політичну активність, її основні характеристики досліджували Г. Алмонд, С. Верба, А. Гірман, Н. Дембицька, О. Чемшит та ін. Психологічні складові соціально-політичної активності особистості вивчали М. Білик, В. Васютинський, С. Макеєв, А. Лісневська та ін. Особливості суспільно-політичної активності української молоді аналізували С. Грабовська [1], Л. Кияшко [2], Г. Пирог [4] та ін. Суспільну активність поляків і українців, особливості їх взаємодії розглядали О. Калакура, Т. Єременко, Р. Лозинський, О. Муравський та ін. [6]. Відповідно до методологічних підходів, суспільно-політична активність визначається як компонент політичної культури суспільства, ціннісно-орієнтаційне підґрунтя суспільно-політичної діяльності або взагалі ототожнюється із явищами політичної діяльності, поведінки.

Напрями соціально-психологічних досліджень впродовж багатьох десятиліть свідчать про важливість ціннісної проблематики. Питання цінностей стало своєрідним «центром» наукових пошуків. Проблему ціннісної регуляції активності розглядали К. Абульханова-Славська, Д. Леонт'єв, М. Рокич, П. Якобсон, М. Наумова та ін. Як компонент структури особистості, ціннісні складові визначають внутрішню готовність особистості до втілення конкретної діяльності щодо задоволення своїх інтересів та потреб, вказують на спрямованість поведінки, а також визначають соціальну ідентифікацію особистості [3]. Підвищений інтерес дослідників до ціннісних складових є наслідком глибокого розуміння людської природи, її соціокультурної обумовленості та цілісності.

Напрацювання багатьох авторів дозволяють встановити деякі аспекти зв'язку суспільної активності з цінностями, але національні особливості ціннісної детермінації соціально-політичної активності залишаються мало досліджуваними.

Метою даного дослідження було вивчення та порівняння ціннісних компонентів соціально-політичної активності молодих українців і поляків. Для досягнення мети було вирішено наступні завдання: емпіричне вивчення соціально-психологічних особливостей суспільної активності; визначення термінальних цінностей та актуальних сфер життєдіяльності; порівняльний аналіз ціннісних складових соціально-політичної активності молодих українців і поляків.

Для емпіричного вивчення ціннісних складових соціально-політичної активності молодих українців та поляків були використані опитувальні методи: для вивчення соціально-психологічних особливостей суспільної активності – методика «Політичні орієнтації

особистості» Г. В. Пирог [5]; для визначення термінальних цінностей та актуальних сфер життєдіяльності – опитувальник термінальних цінностей І. Г. Сеніна [7]. Застосування порівняльного методу дозволило виділити схожі та відмінні риси досліджуваних груп українців і поляків. У емпіричному дослідженні взяли участь 70 респондентів, з них 35 мешканців України, 35 – Польщі. Середній вік респондентів 24,5 років, за родом занять – студенти і працюючі.

Дослідження соціально-психологічних особливостей суспільної активності показало, що поляки більше, ніж українці, проявляють інтерес до політики (51,2% і 34,2% відповідно). Майже однакова кількість опитуваних в двох країнах приймали участь у якості виборців на останніх виборах в країні (94,2% українців і 91,4% поляків). Опитані українці частіше, ніж поляки, беруть участь у громадському житті, а досліджувані поляки частіше, ніж українці, включаються в профспілкову та волонтерську діяльність. Серед молодих поляків більше, ніж серед українців, членів політичних організацій.

Учасники дослідження допускають, що іноді можуть виникати ситуації, які змусять їх в політичних цілях скоювати акції протесту – 45,7% українців і 62,9% поляків, взяти в руки зброю – 14,3% українців і 8,6% поляків, руйнувати матеріальні цінності – 11,5% українців і 5,8% поляків. Якщо небезпека буде загрожувати близьким людям, то більше половини опитуваних, як українців (57,1%), так і поляків (51,4%), готові взяти в руки зброю, якщо країні – 5,7% українців і 2,8% поляків.

Тобто при несприятливих політичних ситуаціях українці більш, ніж поляки схильні до радикальних дій (збройних методів боротьби та руйнування матеріальних цінностей), а також готові захищати країну. Поляки більш схильні до правомірних дій у випадках незадоволення владою. При цьому, у випадку небезпеки для близьких, однакова кількість опитаних українців і поляків готові захищати їх зі зброєю.

Ранжування соціально-політичних цінностей продемонструвало, що для опитаних українців найважливішими є «економічні свободи», «соціальна захищеність» і «політичні свободи». Для респондентів-поляків найважливішими цінностями виявилися «права людини», «сильний авторитетний лідер» і «економічні свободи». Це може бути спричинено тим, що поляки більше цікавляться політикою, законами і схильні відстоювати свої права за допомогою правоохоронних органів, привернення уваги громадськості та суду.

Найбільш актуальними соціально-психологічними проблемами для українців виявилися «суспільне визнання результатів своєї діяльності» (середнє рангове значення 3.3), «захищеність від іноземної збройної агресії» (3.6) і «задоволеність своїм соціальним, національним, мовним статусом в політичній системі суспільства» (3.7), а найбільш актуальними потребами – «соціальна» та «безпека». Для поляків найбільш актуальними проблемами стали «можливість висловлювати свої політичні погляди, свобода слова» (2,8), «прагнення мати однодумців, які поділяють мої погляди» (3,2) і «суспільне визнання результатів своєї діяльності» (3,6), а найбільш актуальними потребами – «самовираження» і «повага».

Тобто для молодих поляків більш актуальні вищі потреби, пов'язані з самовираженням і повагою, що відображається у цінностях прав і свобод людини. Для молодих українців актуальні потреби більш низького рівня – у безпеці та соціальному прийнятті, яким відповідають цінності соціального захисту та свободи людини.

За показниками участі у політичному та громадському житті серед досліджуваних було виділено групи з високим рівнем активності. Аналіз даних показав, що найбільш активні українські і польські респонденти схильні до лібералізму. Їх ключовими цінностями є права людини, політичні та економічні свободи.

За результатами вивчення термінальних цінностей та актуальних сфер життєдіяльності (за методикою І. Г. Сеніна) було виявлено, що для соціально активних українських респондентів важливішою термінальною цінністю є «досягнення», тобто для молодих українців важливо, щоб їхні здобутки були оцінені. Найважливішою сферою виявилось «громадське життя», тобто саме включеність у діяльність політичних партій, громадських рухів, державних інституцій розглядається ними як можливість для самореалізації, досягнень. Для активних польських респондентів найбільш важливою термінальною цінністю є «активні соціальні контакти», а найважливішою сферою – «громадське життя». Тобто для поляків включеність в суспільну активність є засобом реалізації соціальних зв'язків та інтересів.

Отже, дослідження ціннісних компонентів соціально-політичної активності молодих українців і поляків виявило як їх розбіжності, так і подібності. В обох національних групах загальні та соціально-політичні цінності, актуальні сфери життєдіяльності активних людей відрізняються від тих, у кого рівень активності невисокий. Перспективи подальших

досліджень бачимо у порівнянні психологічних особливостей суспільної активності українців і поляків інших вікових категорій.

Література:

1. Грабовська С. Л., Петровська І. Р. Особливості світосприйняття та ціннісно-мотиваційної сфери студентів з різним типом громадянської ідентичності. *Проблеми сучасної психології*. 2017. Вип. 35. С. 130-143.
2. Кияшко Л. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації. К.: Міленіум, 2013. 216 с.
3. Наумова М., Ручка А. Цінності і типи ціннісної ідентифікації в сучасному соціумі. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Т. 1, вип. 1 (15). К.: ІС НАНУ, 2013. С. 285-297.
4. Пирог А. Психологические особенности политического участия молодежи. *Наука і освіта*. 2007. № 8-9. С. 132-135.
5. Пирог Г. Політичні орієнтації: системно-психологічний підхід. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Випуск 18. С. 346-351.
6. Пирог Г. В., Шмиглюк О. Г. Особливості сприймання росіян українцями та поляками. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Випуск 3. С. 144-151.
7. Сенин И. Г. Психодиагностика ценностно-ориентационной сферы личности как метод социально-психологического исследования: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Ярославль, 2000. 24 с.